غول‌های بزرگ علیه فروشگاه‌های کوچک

گزارشی درباره توزیع و فروش کتاب در فروشگاه‌ها

امیرحسین علی‌نیافرد
نوجوانه

فروشگاه‌های زنجیره‌ای امروزه به یکی از مکان‌های مهم در سطح تمامی کلانشهرها تبدیل شده‌اند و می‌توان گفت سیستم عرضه و تقاضا باعث تشکیل این نهادهای اجتماعی، رفاهی شد. حال که با چند کلیک در یک درگاه پرداخت اینترنتی می‌توانیم محصول خود را خریداری کنیم، باید بپذیریم که این فروشگاه ها، تاثیر به‌سزایی در رفع نیاز مردم داشته‌اند.

در اسفند ۱۳۶۷، کریم امامی در یادداشتی با نام «زمزمه‌هایی از چهارراه کتابی» که در «نشر دانش» منتشر شده است، نوشت: «جلوی دانشگاه تهران یکی از متراکم‌ترین بازارهای کتابفروشی جهان است. سیل انبوهی از دانشجویان خواستار کتاب با سماجت تا آخرین مغازه‌های پاساژها را جست‌وجو و کتاب‌هایی را که مدت‌ها پیش موجودی آنها به پایان رسیده را طلب می‌کنند.

این نشان می‌دهد یکی از مهم‌ترین بخش‌های فروش محصولات فرهنگی هنری تهران و چه بسا کشورمان، مربوط به میدان انقلاب یا همان راسته کتاب فروشی است.

براساس تحقیق و گزارش‌های مختلف، پدیده حضور کتابفروشی‌ها روبه‌روی دانشگاه تهران سابقه‌ای حدود ۵۰ ساله دارد.

اولین‌های کتابفروشی در راسته کتابفروشی مدعیان زیادی دارد. اما اگر بخواهیم نگاهی به دل صفحه‌های تاریخ و مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی بیندازیم؛ متوجه می‌شویم اولین‌ها مربوط به کتابفروشی دهخدا و کتابفروشی چهر است.

این‌که چرا از اول موضوع فروشگاه‌های زنجیره‌ای را مطرح کردم، این است که امروزه عده زیادی هستند که بین خرید از راسته کتابفروشی و فروشگاه‌های کتاب رقابت خاصی دارند.

در حقیقت تاریخچه تاسیس فروشگاه‌های بزرگ حدودا به قرن ۱۸ میلادی برمی‌گردد. درواقع اولین فروشگاه بزرگ و چندمنظوره در سال ۱۷۹۲ توسط هنری وارتون اسمیت در لندن تأسیس شد و می‌توان لندن را به عنوان اولین شهر فعال در این زمینه به حساب آورد. بعد از دومین فروشگاه زنجیره‌ای، سال ۱۸۵۲ و ۱۸۷۹ به ترتیب فروشگاه‌های دیگری هم شروع به کار کردند.

اما در ایران اولین فروشگاه زنجیره‌ای را برادران اخوان کاشانی با نام «فروشگاه زنجیره‌ای بزرگ ایران» در سال ۱۳۴۰ تأسیس کردند و هشت سال بعد محمود خیامی و برادرش فروشگاه زنجیره‌ای کوروش را راه انداختند تا پای این نوع فروشگاه‌ها در ایران نیز باز شود. از قرن ۱۸ میلادی به سال ۲۰۲۳ و از ۱۳۴۰ به سال ۱۴۰۲ می‌آییم. جایی که اکنون در گوشه گوشه کلانشهرها و حتی غیرکلانشهر، این نوع فروشگاه‌ها کار می‌کنند و تقاضای زیادی دارند. حالا غیر از فروشگاه‌هایی که غذای جسم می‌فروشند، شاهد حضور فروشگاه‌هایی در پایتخت و مکان‌های دیگر هستیم که به عرضه غذای روح انسان می‌پردازند و آن کتاب است.

گفت‌وگوی میدانی با چند کتابخوان در سطح شهر

گپ‌وگفت با کتابخوان‌ها

هفته کتاب چند سالی می‌شود که در سطح شهر اتمسفر و فضای خوبی را رقم می‌زند و نسبت به گذشته، علاقه بخشی از افراد جامعه تقریبا به سمت کتابخوانی و فضای کتاب منتقل شده و جدا از فضای مجازی، دنیای کتاب نیز طرفداران نسل جدید خود را تا حدودی پیدا کرده است. به مناسبت هفته کتاب و کتابخوانی با چند کتابخوان در سطح شهر به گفت‌وگو نشسته‌ایم تا درباره کتاب و نحوه توزیع و معرفی آن صحبت کنیم.

معمولا در روز چه قدر کتاب می‌خوانید؟

از زمانی که خواندن و نوشتن یاد گرفته‌ام؛ به یاد دارم که همه درباره میزان کم بودن زمان مطالعه در کشور صحبت می‌کردند. پرهام ۱۸ ساله و دانشجوی معماری در جواب این سؤال گفت: چندماهی می‌شود که با خودم یک قرار جدید مبنی بر این‌که حتما باید هر روز ۲۰ صفحه کتاب مطالعه کنم گذاشته‌ام و همیشه سعی در رعایت آن داشته‌ام. فاطمه زهرا ۱۷ ساله اما نظر متفاوتی را بیان می‌کند و عقیده دارد مطالعه، حس و حال خودش را می‌خواهد و بعضی اوقات پیش می‌آید که تا چند روز کتاب مدنظرش را نمی‌خواند و بعد از چند روز تا نیمی از آن را می‌خواند. سهیل دانشجوی حسابداری درباره این سؤال گفت: در روزهایی که مشغول به تحصیل در دانشگاه هستم؛ زیاد وقت نمی‌کنم مطالعه آزاد داشته باشم و به دلیل فشار درس و واحدهای درسی نمی‌توانم کتاب غیر درسی مطالعه کنم اما در آخر نازنین، دانشجوی روانشناسی به این صورت پاسخ داد که معمولا بین مسیر خانه تا دانشگاه و بالعکس کتاب‌های حوزه درسی خود را می‌خواند.

کتاب‌های خود را معمولا از کجا می‌خرید؟

در یکی دو سال گذشته با گسترده‌تر شدن فضای مجازی و فروشگاه‌های اینترنتی، فروش کتاب در این فضا مانند دیگر حوزه‌های شغلی افزایش چشمگیری داشته و علاوه بر فروشگاه‌های مختلف در سطح کشور، بازار خودش را پیدا کرده است.

درباره این سؤال فاطمه زهرا گفت: من تا یکی دو ماه پیش از کتاب فروشی‌های بین راه خرید می‌کردم اما از زمانی که متوجه شدم کیفیت خوبی ندارند ترجیح می‌دهم از خود انتشاراتی‌ها کتاب مورد علاقه‌ام را تهیه کنم.

پرهام درباره این سؤال به این صورت واکنش نشان داد که ترجیح می‌دهد کتاب‌های خود را به صورت اینترنتی بخرد و آنها را مطالعه کند. در بین این پاسخ‌ها، سهیل نظر متفاوتی دارد و می‌گوید بیشتر کتاب‌هایی که معمولا در فصل تعطیلات دانشگاهی می‌خواند از دوستانش قرض می‌گیرد و در پایان نازنین از علاقه خود در خرید کتاب از میدان انقلاب گفت و به عقیده او، کتابفروشی‌های این مکان حس و حال خوبی به آدم می‌دهند.

وقتی نام کتاب را می‌شنوید بیشتر یاد کدام مکان به ذهن شما خطور می‌کند؟

همه ما پیش فرض‌های خاصی از مکان‌های مختلف داریم که ممکن است با شنیدن یک کلمه، ذهن و روح‌مان به آنجا پرواز کند. برای مثال امکان ندارد نام گز را بشنویم و در لحظه به اصفهان نرویم.

نازنین در جواب این سؤال گفت: همان‌طور که گفتم، میدان انقلاب حس خوبی به من می‌دهد و اکثرا در آنجا قدم می‌زنم و اگر کتابی نظرم را جلب کند، آن را می‌خرم. فاطمه زهرا درباره این سؤال گفت غیر از خود انتشاراتی‌ها، گاهی اوقات از باغ کتاب خرید می‌کنم و فضای آنجا را دوست دارم.

پرهام در جواب این سؤال گفت با شنیدن کلمه کتاب به دلیل علاقه‌ام به کتابخانه‌های مدرسه، تصویر همان کتابخانه مدرسه در ذهنم ثبت شده است به یاد دارم همیشه از کتابخانه مدرسه کتاب به امانت می‌گرفتم و فراموش می‌کردم آنها را پس بدهم. سهیل در پایان این سؤال گفت اسم کتاب بیشتر خاطرات نگهداری از کتاب‌های امانتی را برای من زنده می‌کند و استرس سراغم می‌آید که چطور می‌توانم از آنها به خوبی نگهداری کنم.

بین فروشگاه باغ کتاب و میدان انقلاب، انتخاب شما چیست؟

غیر از فضا و دنیای مجازی، دو مکانی که در پایتخت کشور تقریبا آن را قطب و مرکز فروش محصولات فرهنگی و ادبی می‌نامند؛ مجموعه باغ کتاب و میدان انقلاب است. پرهام و فاطمه زهرا بین این دو گزینه باغ کتاب را انتخاب کردند و پرهام در ادامه گفت: باغ کتاب به دلیل فضای خوبی که دارد؛ باعث می‌شود تا آدم در اتمسفر دنیای کتاب قرار گیرد و به نظر او باغ کتاب جای مناسبی برای خرید و خواندن کتاب و دیدارهای دوستانه است.

سهیل در جواب این سؤال گفت که به دلیل مشغله کاری و درسی ترجیح می‌دهد در صورت نیاز از مرکز شهر و میدان انقلاب کتاب بخرد و تا حالا به باغ کتاب نرفته است. نازنین در آخر از علاقه مجدد خود به میدان انقلاب گفت و آنجا را انتخاب کرد. او عقیده دارد باغ کتاب با وجود فضای خوبی که دارد، اما قیمت‌های متفاوتی هم دارد.

آیا می‌توانید کتاب‌های خود را به راحتی پیدا کنید و بخرید؟

از انتخاب کتاب تا خرید آن پروسه‌ای وجود دارد که شاید بعضی وقت‌ها به همین سادگی نتوانیم کتابی را تهیه کنیم. نازنین و فاطمه زهرا هردو هم‌نظر بودند و درباره این سؤال به این صورت پاسخ دادند که کتاب خریدن آنها بستگی دارد آن کتاب در فروشگاه‌های آنلاین یا کتابفروشی‌ها موجود باشد یا نه. پرهام نظر مشابهی با دو مخاطب اخیر داشت و گفت: خرید از فروشگاه‌های آنلاین معمولا سختی‌های خودش را دارد و معمولا فرآیند خرید کتاب چند روز طول می‌کشد. سهیل همان‌طور که در سوال‌های قبل هم پاسخ داده بود، ارتباط زیادی با خرید کتاب ندارد اما به نظر او خرید کتاب در ایام نمایشگاه کتاب به راحتی انجام می‌شود و به دلیل یکجا بودن تمام کتاب‌ها، همه می‌توانند به آنچه که علاقه دارند دست پیدا کنند.

با کتاب‌های مختلف چگونه آشنا می‌شوید و تبلیغ کتاب‌ها در حال حاضر چگونه است؟

همانطور که خرید کتاب‌ها درد سرهای خاص خودش را دارد، مهم‌ترین امر فروش یک کتاب تبلیغ آن است. نازنین و پرهام عقیده دارند که این روزها فضای مجازی و صفحه‌های مختلف مربوط به کتاب، نقش مهمی در معرفی کتاب‌های مختلف دارند و معمولا از این طریق با آثار مختلف آشنا می‌شوند. برخلاف صحبت‌های قبلی اما به نظر فاطمه زهرا، او بیشتر با معرفی دوستانش کتاب‌های متفاوت را تهیه می‌کند. سهیل در انتها و در جواب به این سؤال گفت: به این دلیل که اکثر کتاب‌هایی که می‌خوانم؛ امانتی و از طرف دوستانم است، بیشتر کتاب‌هایی را دنبال می‌کنم که طرفدار زیادی دارد و معروف هستند. همچنین او در ادامه صحبت‌هایش گفت اگر سرش خلوت باشد و مشغول درس خواندن نباشد؛ سعی می‌کند از طریق فضای مجازی و نمایشگاه کتاب، از جدیدترین آثار با خبر شود.

